

ALEXIS RAGOUGNEAU

NIELS

Oversat af Ann-Jette Caron

VIVIANE HAMY

texte | tekst

Til den danske ven

UDDRAG

Side 149 - 159

De trådte ud på den åbne plads foran Notre-Dame og drejede ved kirkens nordlige tårn. Ovenfra betragtede de snavsetsorte dragehoveder dem med hånlige blikke. Santimaria gik med små travle skridt, Rasmussen var et hoved højere end officeren og kunne følge rystelserne i den natpotteformede uniformskasket, da de bevægede sig hen ad Rue du Cloître. På hjørnet ved Rue Massillon standsede Santimaria op foran en amerikansk bil med forkromet kølergitter, som han lod den ene hånd glide kærligt hen over.

- En Studebaker Commander. Jeg købte den for en slik af en general, den er i perfekt stand, man skulle ikke tro, den havde været med i krigen. Det eneste, jeg skulle gøre, var at få den malet sort. Og ved De hvad? Der er endda en bar bagi.

Han forsvandt ind i bilen. Rasmussen blev stående på fortovet og kom til at tænke på Balard og hans blanke motorcykel, der også var blevet malet sort, købt af en engelsk soldat, og på sidetaskeerne fyldt med pølser og skinker. Tiden efter befrielsen havde åbenbart, og måske i lige så høj grad som besættelsesperioden, været rig på muligheder for at gøre en god handel. Døren i

passagersiden blev åbnet, og en honningsød stemme befalede ham at stige ind.

Bilens sæder var så polstrede, at man næsten blev bange for helt at forsvinde ind i dem. Rasmussen klemte lærredstasken fast mellem sine fødder. Studebakeren kørte ned fra fortovet, og hele verden begyndte at gyngesom på fjedre.

De kørte hen ad Quai aux Fleurs. Klokken måtte være otte om aftenen, og himlen over Paris glødede rødt.

- Hvor kører vi hen?

- Hen til Anne-Cha. Hun tager imod om lørdagen.

- Anne-Cha?

- Jeg må absolut vise hende min nye uniform. Jeg har fået den syet, så den er fuldstændig magen til Malraux'. Han er også ... Hvordan var det, De sagde for lidt siden? Similiofficer? Operetteofficer?

- Hvem er Anne-Cha?

- Min Gud, jeg glemte helt, at De er faldet ned fra månen ... Anne-Cha er Anne-Charlotte Chenonceaux kælenavn. Det er kun hendes venner, der kalder hende sådan. Men Anne-Cha har utroligt mange venner. Ingen har flere eller finere venner end hende i hele Paris. Hendes mand har tjent en formue på at fremstille kunstig aroma. Han er 20 år ældre end hende og blander sig vidunderligt lidt i hendes liv. Det eneste, han kræver, er, at de spiser morgenmad sammen hver morgen. Derudover disponerer de over hver sin etage. De får se, deres private palæ er lidt prangende, men det er turen værd.

- Hvad har det med Jean-François at gøre?

- Under besættelsen var han en flittig gæst hos Anne-Cha.

- Virkelig?

- Anne-Charlotte holdt af at samle både det smukke,

det magtfulde og det åndrige omkring sit bord. Blandt de tilbagevendende gæster kunne man tælle enkelte parlamentsmedlemmer, medlemmer af det franske Aka-demi, berømte malere og skulptører, to eller tre musikere ... Alle disse fine mennesker nød ganske skamløst godt af hendes gavmildhed. Naturligvis var der også nogle tyske officerer til stede. Af og til fattede Anne-Cha velvilje for en lettere forarmet digter. Det var nok den kategori, Jean-François tilhørte. Det var mig, der præsenterede dem for hinanden. Jeg tog ham med derhen i starten af 41. Når vi kommer derhen, kan De stille alle de spørgsmål, De lyster.

- Tager denne Anne-Cha stadig imod gæster?

- Hvorfor skulle hun ikke det?

- Det ved jeg ikke ... Jeg går ud fra, at der har været udskiftning i gæsterne efter befrielsen.

- Hvor utroligt det end lyder, så er det egentlig ikke tilfældet, bortset fra tyskerne.

Han bremsede hårdt op foran Pont d'Arcole. Studiebakeren vuggede som et skib i bølgegang. Rasmussen holdt hårdt om det indvendige håndtag og stirrede stift på et af Hôtel de villes vinduer lige overfor.

- Hvad er det nu, De hedder til fornavn?

- Niels.

- Det er rigtigt. Nu kan jeg huske det. Jean-François talte ret tit om Dem. En fremragende instruktør, sagde han. Hver gang, han nævnte dit navn, kom jeg til at tænke på Nils Holgersson. De ved, drengen, der bliver helt lille, fordi han har pint dyrene på gården.

- Jeg kender godt Nils Holgersson.

- Jeg forestillede mig Dem i færd med at flyve over verdenshavene på ryggen af Deres gås.

- Holgersson er svensk. Ikke dansk.

- Så nu, hvor jeg ser, hvor stor og stærk De er ...

- Og det var en gase, ikke en gås.

- Undskyld?

- En gase, dyret, som Nils flyver på ryggen af. Skal vi køre videre?

- Hvad med Dem selv? Hvad lavede De under krigen? Ud over at komme fra mørket ind i lyset, som De så smukt formulerede det for lidt siden ...

Rasmussen nåede akkurat at holde sin kvalme tilbage.

- Jeg har ikke lyst til at fortælle Dem mere. Er det svar nok for Dem?

Santimaria blottede sine spidse hjørne-tænder.

- Det er mere end svar nok. Vi forstår vist alligevel hinanden, vi to. Selvom vi ikke befandt os i det samme land, har vi begge besøgt alle lejre, ikke sandt?

- Er der langt endnu, hen til Anne-Cha?

- Hun bor på Avenue Foch. Hvorfor, har De det ikke godt?

- Jo.

- De er helt bleg. Måske foretrækker De at stige ud og gå? Jeg kan samle Dem op for enden af broen? Eller måske vil De gerne have noget at drikke på bagsædet? Så kan De i det mindste strække Deres lange ben.

- Nej tak. Lad os køre.

- Ingen grund til bekymring, jeg skal gøre mit bedste for at underholde Dem på turen. Hvad siger De til en kulturel rundvisning i kollaboratørernes Paris?

- Undskyld?

- Denne pragtfulde Studebaker er en maskine, der kan rejse tilbage i tiden. Ville De have troet det, da De steg ind i den?

De kørte over floden, rundt om Hôtel de ville, og fortsatte ned ad Avenue Victoria.

- På venstre side ser De Sarah Bernhardt-teatret. Da tyskerne kom, skyndte de sig at ændre navnet til Théâtre de la Cité. Man kunne jo ikke have en jødisk kvindes navn på facaden ... Alene tanken!

- Det ved jeg.

- Théâtre de la Cité lå på femtepladsen på den rangliste over deutschfreundlich forlystelsessteder, som tyskernes Propagandastaffel udarbejdede. Det er ikke så lidt, skal De vide. Der var oplistet omkring 50 parisiske teatre i deres Michelinguide til kulturlivet ...

- Alt det ved jeg allerede, Santimaria.

- Ved De også, at man spillede Sartres stykker på Théâtre de la Cité? Denne tapre elev af Charles Dullin opførte *Fluerne dér* i 43, længe før befrielsen.

- Hvem er Sartre?

- Jeg tilgiver Dem Deres uvidenhed. Sartre har trods alt kun gjort sig bemærket de sidste få måneder. Ret beset kun siden han gjorde sig til modstandsbevægelsens lovpriser. Men der var også tyske officerer i uniform til receptionen ved premieren på *Fluerne i 43*, hvor champagnen flød i stride strømme.

- Hvad ved De om det?

- Jeg var der selv. Skal vi køre videre?

Synet af den helt lige Rue de Rivoli, der strakte sig foran dem, gjorde underværker for danskeren.

- Til højre ser De la Comédie-Française. Det var den ubestridelige nummer ét på Propagandastaffels rangliste, der slog dørene på vid gab for de tyske tropper – eller rettere de tyske teatertrupper, burde jeg sige – og flere af teatrets faste skuespillere pyntede ved den tyske ambassadørs middagselskaber. Henry de Montherland spillede *Den døde dronning dér*, og Paul Claudel *Silkeskoen*. Førstnævnte har et delikat forhold til udrensningskomitéen, den anden ikke. Forstå det, hvem der kan. Men det er sandt, at den gamle Paul var klog nok til – måske takket være den visdom, der sømmer sig for hans alder – for nylig at skrive en ode til de Gaulle, der i øvrigt på mange punkter ligner den, han tidligere skrev til Pétain ... Der er ikke så meget

at gøre ved det, om man skriver til en general eller en marskal, det er såmænd det samme ordforråd, også selvom man hedder Paul Claudel.

De kørte ud på Concorde-pladsen, officeren kørte med albuen støttet mod bildøren, Studebakeren gængede i affjedringen, Rasmussen klamrede sig til sit håndtag med sveden strømmende fra armhulerne, så der kom store plamager på hans uldne sømandsfrakke.

- Hvad med Jean-François, hvor mødte De ham første gang?

Santimaria standsede brat ud for det celebre Hôtel du Crillon, og hele Paris svajede. Han vendte sig mod sin passage og mødte hans kvalmefulde blik.

- Sig mig en gang, er De slet ikke interesseret i min lille rundvisning?

- Hvornår var det? Hvornår så De ham første gang? I 1940? 41? Når De introducerede ham til det mondæne Paris dengang, var det vel, fordi De havde en form for venskab med ham, ikke?

- Jeg kunne bede Dem stige ud af bilen, som De ved.

- Jeg kunne nægte at gøre det. Jeg er større og stærkere.

- Jeg ved det. Det konstaterede jeg med en vis henrykkelse. Men jeg ville bare skulle tilkalde de to politivagter, De ser derhenne på hjørnet af Rue Royale. Mindre end fem minutter senere ville De befinde dem på politistationen med hænderne i håndjern. De ville klæde Dem af, give Dem nogle tæv, snage i Deres fortid og Deres privatliv. Uden at vide hverken hvordan eller hvorfor ville De ende foran en domstol, præcis den samme som Jean-François bliver fremstillet for på mandag. Det er så let at begå et justitsmord.

- Vrovl. Jeg er dansk statsborger. Jeg er ikke underlagt jeres retssystem.

- Men Deres mor er fransk, ikke sandt?
- Hvad har det med sagen at gøre?
- Alt.
- Vrøvl, siger jeg.
- Vil De virkelig tage chancen, kære ven? Skal jeg tilkalde politivagterne?
- Hvem har fortalt Dem, at min mor er fransk?
- Jean-François selvfølgelig, hvem skulle det ellers være?

De tog mål af hinanden i aftenlyset. Rasmussen mærkede vreden vokse i sig, den vrede, han havde båret rundt på gennem flere måneder, eller år, og som han aldrig rigtigt havde kunnet finde afløb for.

Santimaria lagde albuen tilbage på døren, og amerikanerbilen kørte nonchalant hen ad Champs-Elysées. De kørte i tavshed hele vejen hen til rundkørslen.

- Hvis De absolut vil vide det, så lærte jeg ham at kende i Beauce-regionen i maj 1940. I en fangelejr. Mit regimente var blevet placeret dér efter nederlaget. Vi havde ikke affyret så meget som et eneste skud i krigens første måneder, så naturligvis strittede vi heller ikke imod, da de kom efter os på deres motorcykler med sidevogn. I virkeligheden var det ikke en lejr i egentlig forstand. Vi sov på halmmadrasser i en kæmpestor korn-silo. Der var selvfølgelig tyske fangevogtere, men ingen pigtråd og ingen vagttårne. Så vidt jeg ved, forsøgte ingen nogensinde at flygte. Det ville ikke være faldet nogen ind, vi havde ingen steder at tage hen. Vores følelse af indre indespærring var den mest effektive indhegning.

- Var Jean-François i Deres regimente?
- Nej. Jeg mødte ham, da jeg ankom til lejren. Han var blevet taget til fange nogle dage inden, efter at være blevet væk fra sin gruppe. Tyskerne havde fundet ham

helt alene på en landevej. Uden våben, uden papirer og uden mad.

- Hvad med ham, havde han været i kamp?

- Det talte vi aldrig om. Ingen talte nogensinde rigtigt om de dage, hvor den franske hær faldt fra hinanden. Faktisk fandt Jean-François og jeg først sammen lidt senere, i forbindelse med høsten.

- Hvilken høst?

Den anden rettede sig op i sædet.

- Høsten i 40, selvfølgelig. Har De aldrig hørt om den? Det var mig, der organiserede det hele. Forstår De, på den ene side var der marker med modent korn, så langt øjet rakte, og de omkringliggende gårde, der manglede arbejdskraft efter mobiliseringen. På den anden side var der de godt 1000 fanger, der trillede tommelfingre dagen lang. Alle var ved at gå til af kedsomhed, det var en ren ynke. Flere klagede i tide og utide over savnet af deres kone eller deres mor. Så jeg kom på idéen og gik hen for at tale med den tyske officer, der ledede lejren. Han bakkede mig straks op.

- I høstede kornet?

- De kan ikke forestille Dem, hvor meget planlægning det krævede. Folk skulle deles op i arbejdshold, der skulle skaffes redskaber, organiseres transport af høsten. Det var morsomt og trættende på samme tid.

- Tænkte I på, at I brødfødte værnemagten ganske gratis?

- Sådan var det slet ikke! Kornet blev brugt til at brødføde franskmænd! Og vi fik løn for vores hårde arbejde. Først forhandlede jeg mig frem til ekstra rationer, og til sidst viste vores belønning sig at blive helt utrolig: vi fik vores frihed! Alle fanger, der havde deltaget i høstarbejdet, kunne rejse hjem i slutningen af september.

- Det er altså takket være Deres høst, at Jean-François blev løsladt?

- Havde det ikke været for den, ville vi alle have tilbragt krigen i Tyskland.

- I stedet for rejste I artigt hjem til Paris under hagekorsets faner.

- Kære ven, vær De bare ironisk ... Spørg de to millioner fanger, der blev overført til krigsfangelejrene. Spørg dem, om de ikke ville have byttet fire lange års fangenskab for nogle ugers høstarbejde under Frankrigs sol.

- Hvad var Jean-François' rolle i alt det? Svang han leen som alle andre?

- Jean-François havde ikke rigtigt anlæg for markarbejde. Men på det tidspunkt havde han andre nyttige evner. Jeg gjorde ham til min næstkommanderende, min assistent. Det var ham, der administrerede fangelisterne. Jeg fik med det samme øje på hans talent for planlægning og lydighed.

- Lydighed?

- Lad os hellere kalde det disciplin. Tyskerne satte stor pris på ham.

- Hvem? Jean-François?

- Min Gud, går det nogen sinde op for Dem, hvem Deres ven virkelig var?

- Jeg arbejdede side om side med ham i tre år. Jeg har iscenesat hans tekster, jeg har skabt teater af hans mest personlige skrivelser. Hans håb, hans skuffelser, hans forhold til livet og hans fars historie. Så De skal ikke komme og fortælle mig, hvem Jean-François var.

- De forstår ikke, hvad der skete i sommeren 1940. Hvordan vi alle blev forandret af det, vi oplevede lige efter nederlaget. Hvordan vi lærte om broderskabet mellem fanger, hvordan vi blev fyldt af kærlighed til det smukke franske land. Jeg vil endda gå endnu længere: omgivet af den frugtbare Beauce-region opførte vi os som sande europæere. Vi indså alle, at den

eneste vej fremad for vores land var den, der førte mod Tyskland, mod opbygningen af et nyt Europa.

- Nu forstår jeg det bedre.

- Hvad forstår De?

- Hvorfor De arbejdede i Vichy-regeringens interesse. Ved at høste Deres marker praktiserede De Pétains ideologi til punkt og prikke. Hvad der til gengæld ikke står klart er, hvilke kneb De har brugt for i dag at stå klædt i heltens uniform.

Som eneste svar satte Santimaria sin finger mod forruden og pegede på en bygning lige foran dem.

- Her i nummer 42 havde Citroën sit store udstillingslokale. Waffen-SS arrangerede udstillinger dér til højnelse af folkets moral ...

De fortsatte hen ad Champs-Élysées, men standse hele tiden op: ved nummer 52, der havde huset tyskernes Propagandastaffel, så længere fremme på den anden side, ved nummer 101, hvor den antisemitiske ugeavis Au Pilonis redaktion havde holdt til, derefter ved nummer 104, hvor filmselskabet Continental, finansieret af Goebbels, havde haft kontor, og endelig ved nummer 116b, den tyske propagandaradio Radio Paris' adresse. Til sidst nåede de til Place de l'Étoile, som Santimaria kørte en tur rundt om uden at glemme at nævne Triumfbuen, hvor besættelsesmagten, efter at have tilintetgjort monumentet for de døde under 1. Verdenskrig, plejede at uddele militære udmærkelser under stor pomp og pragt.

[...]